

Namangan Shevasida Xalqona Iboralar Va Maqollar

Umirzaqov Axrorbek

Namdu magistranti

KIRISH

Til – xalq madaniyati va tafakkurining muhim ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, har bir hududga xos sheva o‘ziga xos lingvistik xususiyatlarga ega. Namangan shevasi O‘zbekistonning shimoli-sharqiy qismida keng tarqalgan bo‘lib, xalqona iboralar va maqollar unda alohida o‘rin tutadi. Ushbu tezisda Namangan shevasidagi xalqona iboralar va maqollarning tuzilishi, ma‘nosi va funksional ahamiyati tahlil qilinadi.

Mavzuning dolzarbligi

Hozirgi globallashuv davrida mahalliy shevalarning yo‘qolish xavfi kuchaymoqda. Shevada mavjud iboralar va maqollar xalqning tarixiy, madaniy, ijtimoiy hayotini aks ettirib, milliy qadriyatlarning saqlanishida muhim o‘rin tutadi. Shu bois Namangan shevasida xalqona iboralar va maqollarni o‘rganish va targ‘ib etish dolzarb masalalardan biridir.

MAQSAD VA VAZIFALAR

Maqsad:

Namangan shevasida ishlatiladigan xalqona iboralar va maqollarni lingvistik jihatdan o‘rganish, ularning ma‘nosi va qo‘llanilish xususiyatlarini tahlil qilish.

Vazifalar:

- ✓ Namangan shevasida ishlatiladigan asosiy iboralar va maqollarni yig‘ish.
- ✓ Ularning semantik va stilistik xususiyatlarini tahlil qilish.
- ✓ Mahalliy nutqda iboralar va maqollarning qo‘llanilish doirasini aniqlash.
- ✓ Ushbu xalqona iboralar va maqollarning zamonaviy tildagi o‘rnini aniqlash.

Materiallar va tadqiqot usullari

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- ✓ So‘rovnoma va intervyu orqali mahalliy aholining nutqidagi iboralar va maqollarni to‘plash.
- ✓ Tarixiy-lingvistik analiz yordamida iboralar va maqollarning kelib chiqishini o‘rganish.
- ✓ Semantik va pragmatik tahlil usuli orqali ularning ma‘no qatlamlarini tahlil qilish.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida Namangan shevasida quyidagi asosiy xalqona iboralar va maqollar aniqlangan:

1. Xalqona iboralar:

- "Ertaga oftob botganda boraman" – vaziyatni ortga surish yoki bajarilmaydigan va‘dani ifodalash.
- "O‘g‘irlikka bormagan o‘g‘ri" – birovning yaxshi ish qilgan bo‘lsa ham, unga ishonmaslik.
- "Qo‘li yetib turib, yegan nonini inkor qiladi" – noshukurlik qilishni ifodalaydi.

2. Maqollar:

- "Oqsoq otning changi chiqmas" – kuchsiz yoki imkoniyati cheklangan kishining katta natijaga erisha olmasligini anglatadi.
- "Eshak qulog‘iga kuy chalib bo‘lmas" – tushunmagan odamga ko‘p gapirish befoyda ekanligini bildiradi.
- "Tug‘magan quyonna boshdan oldi" – hali bo‘lmagan voqeani oldindan muhokama qilish.

Bu ibora va maqollar hudud aholisining hayot tarzi, ijtimoiy munosabatlari va dunyoqarashini aks ettiradi.

MUHOKAMA

Namangan shevasida ishlatiladigan xalqona iboralar va maqollar tilning mintaqaviy o‘ziga xosligini saqlab qolishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bu ibora va maqollar ko‘pincha hazil-mutoyiba, kinoya yoki o‘git shaklida ishlatiladi. Ularning aksariyati oddiy xalq hayoti, kundalik mehnat va ijtimoiy munosabatlarga bog‘liqdir.

Bugungi kunda yosh avlod orasida bu iboralar va maqollarning ishlatilish darajasi pasayib bormoqda. Shuning uchun mahalliy sheva xususiyatlarini saqlash va yoshlar orasida targ‘ib qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Xulosa:

Namangan shevasidagi xalqona iboralar va maqollar mahalliy nutq madaniyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular orqali xalqning hayotiy tajribasi, aql-zakovati va ijtimoiy hodisalarga bo‘lgan qarashi ifodalanadi.

Tavsiyalar:

- Mahalliy dialektlarni saqlash va rivojlantirish uchun ta‘lim muassasalarida maxsus darslar o‘tkazish.
- Namangan shevasidagi xalqona iboralar va maqollarni o‘z ichiga olgan lug‘atlar va ilmiy maqolalar yaratish.
- Yoshlar orasida mahalliy shevalarni targ‘ib qilish uchun madaniy-ma‘rifiy tadbirlar o‘tkazish.
- Ijtimoiy tarmoqlar va media orqali xalqona iboralar va maqollarni ommalashtirish.

Bu tezis Namangan shevasidagi xalqona iboralar va maqollarni chuqur o‘rganish va ularning lingvistik, madaniy va ijtimoiy ahamiyatini yoritish maqsadida yozildi. Agar sizga yana qo‘shimchalar kerak bo‘lsa, aytib o‘tishingiz mumkin!